

Dolga prosta valuta – primera Kanade in otoka Guernsey

Kanada je torej leta 1934 dobila centralno banko, ki so jo leta 1938 poddržavili. Glavna zagovornika državne centralne banke sta bila takratni premier William Lyon Mackenzie King in njegov svetovalec Gerald Grattan McGeer. Oba sta se zavedala, da je nadzor nad izdajanjem državnega denarja tesno povezan z državno neodvisnostjo. King, piše Will Abram v svojem članku *The Canadian experience with Bank of Canada act 1934*, je tako izjavil: »Dokler nadzora nad izdajanjem valute in kredita ne povrnemo v vladne roke in ga prepoznamo kot nadvse pomembno odgovornost, je ves govor o suverenosti parlamenta in o demokraciji nepomemben in jalov ... Ko se narod loči od nadzora nad svojim denarjem, je nepomembno, kdo piše državne zakone ...« McGeer pa v svoji knjigi *Conquest of poverty* piše: »... Kar lahko bankir naredi z manipulacijo kredita za osebne koristi, lahko enako storimo za koristi ljudi in države.« (McGeer, str. 11)

Banki 18. člen zakona o centralni banki dovoljuje neposredni nakup vladnih obveznic in izdajanje kredita neposredno državi in lokalnim oblastem. Banka je ustvarjala denar in ga tudi neposredno porabljala v gospodarstvo in to naj bi bil eden izmed razlogov, da je Kanada v veliki depresiji hitreje stopila na pot gospodarskega okrevanja od ostalih držav. Vlada je tako sama izdajala denar in z njim financirala nacionalne projekte kot so bili gradnja kanalov in plovnih transportnih poti, gradnja nacionalnega železniškega omrežja, proizvodnja orožja in vojaške opreme za drugo svetovno vojno in financiranje izobraževanja za vojne veterane. Kanadski državni dolg se tako med drugo svetovno vojno ni skokovito povečal, ampak je vse do sredine 70-ih let 20. stoletja ostal skoraj enak (centralna banka ni imela interesa posojati denarja po velikih obrestih, saj je krožil in bogatil skupnost). Kanada je še v prvi polovici 70-ih let imela zgolj 18 milijard dolarjev dolga. Velik delež denarne mase je torej predstavljal državni denar. Država ni nikoli zlorabila te moči, temveč je v skladu s temeljnim namenom centralne banke to moč uporabljala za povečevanje blaginje državljanov in za podporo gospodarstva. Vendar je Mednarodni denarni sklad po navedbah monetarnega reformatorja Willa Abrama sčasoma začel kritizirati takšno politiko, ker naj bi se država s tem vmešavala v posle, ki naj bi bili domena bankirjev. Zaradi teh in podobnih pritiskov (svoje je dodala tudi kriza v letih 1973 in 1974) so vlade začele z drugačno politiko – denar so si začele sposojati od zasebnih bank, in takrat je kanadski državni dolg začel skokovito naraščati. Slabih dvajset let pozneje, leta 1997, je znašal rekordnih 560 milijard dolarjev. Leta 1991 je Kanada za plačilo obresti na dolg namenjala 38 % prihodkov (zato je sredi 90-ih močno oklestila javno porabo, zaradi česar se pogostokrat omenja kot vzor, vendar pa je njen dolg v zadnjih letih zopet pričel naraščati).

Čeprav država tega trenutno ne uporablja, pa zakon o centralni banki še vedno dovoljuje neposredno financiranje državne porabe. Vendar pa določila neposredni kredit tudi omejujejo. Posojila državi so omejena na šest mesecev in ne smejo prekoračiti ene tretjine pričakovanih letnih prihodkov vlade.

~ ~ ~

Otok Guernsey se nahaja približno 75 milj južno od Velike Britanije. Dr. Bob Blain, profesor sociologije, v svojem članku *The other way to deal with national debt* navaja, da

so se leta 1816 njegovi morski zidovi rušili, njihove ceste so bile blatne in ozke. Dolg je znašal 19 000 funtov, medtem ko je bil celotni letni prihodek otočanov zgolj 3000 funtov, od katerih so morali plačati 2400 funtov za plačilo obresti. Otok je imel obilico materiala in delovne sile, edino denarja je primanjkovalo.

Potem pa je lokalna, od Velike Britanije neodvisna vlada začela izdajati lastni denar, ki je bil obresti prost. V razmaku nekaj desetletij je nekajkrat izdala vladne bankovce za javne projekte (morski zidovi, ceste, cerkve, šole, trgi ...). Količina denarja se je precej povečala, vendar ni bilo inflacije. Do leta 1958 je vlada izdala 542 000 funtov brez inflacije. Leta 1990 je bilo v obtoku za okoli 13 milijonov dolarjev dolga proste valute.

Guernsey ima davek na dohodek, a je relativno nizek (20 %), preprost in brez 'lukenj'. Nima davka na dediščino, davka na kapitalske dobičke ter je brez vladnega dolga. Komercialne banke skrbijo za zasebne kliente, vendar sama vlada nikoli ne gre v dolg. Že skoraj dve stoletji po potrebi izdaja svoj denar; med tem časom se je količina denarja povečala za 25-krat, pa vendar je ekonomija otoka ostala stabilna, cvetoča in brez inflacije piše Ellen H. Brown v svoji knjigi *Web of debt*.